

“ZIE DE MENS”: Wat is presentie?

Situering

Het Katholiek Centrum voor Maatschappelijke Activering te Arnhem ([tel. 026-4430431](tel:026-4430431) info@kcma-gelderland.nl) heeft een cursus ontwikkeld om vrijwilligers te trainen in ontvankelijke betrokkenheid bij mensen in kwetsbare posities. Ze is bedoeld voor mensen die actief zijn in de kerk en de diaconie en sluit aan op het missionair kerk-zijn in deze tijd: hoe kan de kerk naar buiten toe op een geïnspireerde manier gericht zijn op de samenleving? Kan de kerk een vrijplaats zijn voor mensen in kwetsbare posities binnen de samenleving? Wat heeft ze te bieden en wat hebben deze kwetsbare mensen de kerk te bieden?

Vrijwilligers die actief zijn als gastheer/vrouw, die bezoekwerk doen, diakenen en leden van de caritas en ander geïnteresseerden verdiepen in deze cursus hun eigen praktijk en krijgen nieuwe inzichten aangeboden op het terrein van luisteren, gesprekstechniek, omgaan met mensen in moeilijke situaties, gastvrijheid, wijkwerk, verbinding met je geloof, je eigen inspiratie.

Deze lesmodule gaat over de vraag: wat is presentie?

Opzet

1. Schrijf op of bespreek met elkaar wat uzelf onder “presentie” verstaat. Wat maakt uw werk anders dan beleidswerk, of b.v. werk bij een voedselbank?
2. Lees de inleiding van Elly Smeekens. Maak een lijst van kenmerken die zij noemt voor het presentiewerk.
3. Wat valt u op als u beide “lijsten” naast elkaar legt? Wat herkent u in uw werk en wat niet?
4. Welke zaken in het presentiewerk inspireren u het meest na het beantwoorden van de bovenstaande vragen?

BIJLAGE

Inleiding Elly Smeekens

We hebben er voor gekozen om aanwezig te zijn in de wijken waarin we kerk zijn. We doen dit omdat we het als een opdracht vanuit ons geloven ervaren om aanwezig te zijn in de wereld. Een opdracht om de Blijde Boodschap te vertellen in woord, maar meer nog in daad. Om de rijkdom van ons geloof te delen met anderen en daarin van elkaar te leren. Om bij te dragen aan het welzijn van mensen en aan wijken waarin mensen op een prettige manier met elkaar samenleven. We voelen ons, met de leerlingen van Jezus, de wereld in gezonden.

Presentie is voor ons op de eerste plaats; op een aandachtige, respectvolle manier bij de ander zijn. Wie het dan ook is. Op zo'n manier dat mensen de ruimte voelen om zich te laten zien, zoals ze zijn. Met al hun mooie en hun donkere kanten. Zo kan gaandeweg duidelijk worden wat voor deze persoon belangrijk is in het leven en wat wij voor hem of haar kunnen betekenen.

We vinden het ook belangrijk dat er mogelijkheden, - plaatsen, activiteiten – zijn, waar mensen in verbinding kunnen komen met elkaar. En waar, zeker mensen die wat alleen door het leven gaan, de ervaring kunnen opdoen dat ze ertoe doen en dat ze gezien en gewaardeerd worden en ergens bij horen. Daarnaast hebben we oog voor de spiritualiteit, de bezieling die ieder mens met zich meedraagt. Die bezieling en kracht van mensen willen we aanspreken.

Of die nu christelijk is of niet. Presentie gaat niet op de eerste plaats uit van de problemen die mensen met zich meedragen, maar heeft oog voor de hele mens en voor de krachtbronnen van waaruit mensen leven.

Behalve op het individuele niveau speelt dit ook op wijkniveau. We laten ons betrekken bij zaken die te maken hebben met leefbaarheid in de wijk en met het goede samenleven. We nemen zelf, meestal, niet het voortouw, maar ondersteunen wat er is en proberen als een goede bondgenoot mee te dragen wat er gebeurt.

Presentie is gericht op alle wijkbewoners, met daarin een voorkeur voor kwetsbare mensen en mensen die tijdelijk (denk bv. aan mensen in rouw) of vanwege hun leefsituatie (ouderdom, handicap, armoede) in een kwetsbare situatie zitten. In de wijk haakt presentie aan bij thema's die aandacht vragen.

De agenda van presentie heet: ruimte scheppen voor mensen. Het gaat om wat hen goed doet.

Presentie is dus geen strategie om mensen bij de kerk te trekken. Het is geen strategie voor kerkopbouw. Dan zouden we een verborgen agenda hebben en zou het ons eigenlijk om onszelf te doen zijn.

Presentie is ook niet een manier om de kerk te presenteren. Natuurlijk word je in de presentie als kerk zichtbaar voor mensen en in de wijk. Maar dit presenteren is niet waar het om gaat en vraagt dus om terughoudendheid. Als we merken dat de ander meer wil weten, kunnen we meer laten zien.

Hoe ziet onze presentie eruit?

De concrete vorm die presentie krijgt hangt af van de situatie waarin we present zijn. Elke wijk bv. biedt zijn eigen kansen en onmogelijkheden. En in elk individueel contact is het precies zo. Daarom ligt presentie nooit vast en gaat het steeds weer om in kunnen springen op wat zich voordoet en kansen die zich aandienen. Het vraagt om een volgehouden betrokkenheid bij de wijk en bij mensen. Presentie is een zaak van lange adem. Van steeds beter leren kennen en vertrouwen krijgen. Daarnaast hangt de vorm die presentie krijgt ook af van degene die present is, of dat nu al dan niet een beroepskracht is, en van zijn of haar talenten en onmogelijkheden.

Heel concreet proberen we aanwezig te zijn op plekken waar we mensen bezoeken of waar mensen samenkomen. *B.v. inloophuis, markt, maaltijdgroepen, buurthuizen, zelforganisaties allochtonen, vluchtelingenwerk, opvang tienermoeders.*

We proberen om met elkaar, beroepskrachten en vrijwilligers drager van de presentie te zijn. En ieder die dat wil daar naar eigen mogelijkheden en voorkeuren een plek in te geven.

Houding van presentie

Presentie is spannend. Het trekt je uit je vertrouwde wereld, het vreemde in. Je moet drempels over:

- de drempel naar deze concrete mens die je niet kent en die anders in het leven staat, het vreemde van onbekende, soms afstotende situaties.
- drempels in jezelf: je blootstellen aan het anders-zijn van de ander roept emoties op: bevreemding, angst, onzekerheid, verwarring, maar ook plezier, levensruimte etc.
- drempels in werelden. Steeds weer uit de jouw vertrouwde wereld, waarin veel vanzelfsprekend is, stappen in een andere wereld, waarin veel niet vanzelfsprekend is en je de betekenis van je eigen aanwezigheid zult moeten ontdekken.

Presentie vraagt wat van de persoon die present is

Het zo aandachtig bij anderen en bij activiteiten aanwezig zijn vraagt wat van onze houding:

- om te beginnen graag met mensen van doen hebben, wie het ook is.
- ongehaast aanwezig kunnen zijn met tijd en aandachtige betrokkenheid
- ruimte maken in jezelf zo dat je de ander echt kunt horen. Respect voor het anders-zijn van de ander. Het opzij zetten (minstens voor even) van je eigen oordelen.
- oog hebben voor de hele mens. Oog hebben voor de kracht en talenten van mensen en niet alleen voor hun problemen.
- niet bang zijn voor het vieze of onaangepaste
- trouw blijven aan mensen en het met hen kunnen uithouden, ook als het moeilijk is.
- je durven laten raken door mensen. Door hun problemen, maar ook door hun vreugde. Kunnen ontvangen van de rijkdom die de ander je aanbiedt.
- je eigen agenda laten vallen en ondersteunen wat uit mensen zelf komt. Mee kunnen bewegen met wat zich aandient.
- presentie werkt niet vanuit een soort van diagnose van wat er mis is en zou moeten gebeuren, maar werkt vanuit relaties. In relatie kan zichtbaar worden wat je voor de ander kunt betekenen.
- presentie ziet in eerste aanleg af van ingrepen in het doen en laten van de ander. Maar als de persoon of situatie dat vraagt, wordt ze wel actief. Belangrijk is dan dat er geen problemen worden afgepakt en opgelost voor de ander. Met mensen zelf wordt gezocht naar oplossingen. dus de ander houdt de regie. De houding is ondersteunend. Je blijft bij de ander in diens proces. De hele mens blijft in beeld: niet alleen zijn problemen maar ook zijn kracht en talenten. De waardigheid van deze mens staat voorop.
- Dit vraagt steeds weer om je aan te passen aan het tempo van de ander. Wij willen vaak te snel.
- Soms valt er niets op te lossen en kun je alleen maar naast iemand blijven staan en het met hem/haar uithouden. Dit vraagt om om te kunnen gaan met de eigen onmacht als er niets op te lossen valt.
- dit alles vraagt om ruimte voor zelfreflectie. Weet hebben van je eigen zwakke plekken, je (voor)oordelen, je eigen manieren van reageren, om op die manier steeds meer ruimte te maken voor anderen.

Bezieling en spiritualiteit (en wat dit van ons vraagt)

Presentie heeft alles te maken met spiritualiteit.

Presentie vraagt om te beginnen om een open houding. Om openstaan voor wie en wat op je weg komt. Je opent je voor de ander en dan kan er ook van alles in jezelf gebeuren.

Je laat a.h.w. de greep op je eigen leven, die we allemaal zo graag willen houden, wat los.

De ander mag binnenkomen en je agenda mee bepalen.

Dat wordt mooi geïllustreerd aan de hand van de diaconale drieslag: zien – bewegen worden – in beweging komen. We herkennen hierin de beweging die ook in de presentie gebeurt, in degene die present is. Dan komen we a.h.w. bij de binnenkant van presentie.

Je staat stil bij de ander, je ziet de ander, je ziet wat er gebeurt in de ander en laat dat bij je binnenkomen. Je gaat de pijn, de vreugde, de problemen, de kracht van de ander, zien.

Je wordt bewogen door de ander, door zijn of haar situatie. Dat doet wat met jezelf: je laat je eigen agenda vallen. Je komt in beweging, je raakt actief betrokken bij de ander, je stelt je eigen zienswijze bij, etc. Er groeit betrokkenheid en verbondenheid met de ander.

Fundamenteel voor presentie (maar eigenlijk ook voor kerk-zijn) is die bereidheid om te zien en zo nodig te veranderen. Ommekeer. Beking in religieuze taal.

De meest fundamentele beking is steeds weer het loskomen van gerichtheid op jezelf, op je eigen belang en je eigen zienswijze, en je richten naar de ander, je laten raken door diens belang en je openstellen voor zijn of haar zienswijze. (die je overigens niet over hoeft te nemen, maar wel bij je toe moet durven laten). Die beking is niet éénmalig, maar gebeurt steeds weer.

Daarnaast benoemden we present-zijn als een sacrament. Ik zal dat uitleggen.

Presentie erkent mensen in hun mens-zijn. Jij mag er zijn, zoals je bent. Die manier van doen haalt de waardigheid in mensen omhoog. Mensen worden in verbinding gebracht met hun eigen kracht. Dit geeft vreugde en breekt door de bestaande orde van, 'zo ben ik nu eenmaal, zo is mijn leven nu eenmaal', heen. Geloof in de kracht van mensen roept al doende die kracht op. Dat benoemde wij als sacrament. Zo met elkaar omgaan, kan mensen, kan een gemeenschap, bezielen.

Presentie vraagt van jezelf dat je ruimte maakt in jezelf. Ruimte om de ander werkelijk te zien en de ontmoeten. Om de ander bij je toe te kunnen laten. Daar ligt een verbinding met spiritualiteit. Want ook spiritualiteit vraagt om ruimte maken in jezelf. Ruimte voor de ander.

Presentie is daarmee ook een oefening in spiritualiteit.

Voorwaarden om presentie te realiseren:

- voldoende tijd en ruimte in je agenda
- vrijwilligers, parochianen, buurtbewoners die het mee dragen en uitvoeren
- goed beleid binnen bestuur en team
- een plaats binnen parochie, team en bestuur waar de ervaringen teruggekoppeld kunnen worden, gedeeld en verder kunnen groeien, zodat het steeds meer door mag klinken in het geheel van de parochie.